

FELSEFE DÜNYASI

The Philosophy World

Sayı/Issue: 81 (Yaz/Summer 2025)

ISSN 1301-0875 - eISSN 2822-2970

Yayıncı ve Sahibi/Publisher and Owner

Türk Felsefe Derneği Adına/On behalf of Association for Turkish Philosophy

Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi

Yazı İşleri Müdürü/Managing Editor

Merve Nur Sezer (Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Editör/Editor

Prof. Dr. Hasan Yücel Başdemir (Ankara Üniversitesi)

Yazı Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Celal Türer
(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Christof Rapp
(Ludwig Maximilians Universität, Germany)

Prof. Dr. Dean Zimmerman
(Rutgers University, USA)

Prof. Dr. Duncan Pritchard
(University of California Irvine, USA)

Prof. Dr. Jason Brennan
(Georgetown University, USA)

Assoc. Prof. Dr. Eros Carvalho
(Universidade Federal do Rio Grande do Sul, Brazil)

Assoc. Prof. Dr. Zalan Gyenis
(Jagiellonian University, Poland)

Doç. Dr. Fatih Özkan
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye)

Prof. Dr. Muhammet Enes Kala
(Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Aynur Tunç
(Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Gary N. Kemp
(University of Glasgow, United Kingdom)

Alan Editörleri/Section Editors

Prof. Dr. Ahmet Emre Dağtaşoğlu
(Trakya Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Fatih Özkan
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Mehtap Doğan
(Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Nihat Durmaz
(Selçuk Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Sebile Başok Diş
(Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Yurdağül Kılınç
(Selçuk Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Ferhat Taşkın
(Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Kenan Tekin
(Boğaziçi Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Çelik
(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Nazan Yeşilkaya
(Şirnak Üniversitesi, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Övge Öztürk
(Yozgat Bozok Üniversitesi, Türkiye)

Yazım Editörleri/Spelling Editors

Ahmet Hamdi Işcan
(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Zehra Eroğlu
(Ankara Üniversitesi, Türkiye)

Dil Editörleri/ Language Editors

Abdussamet Şimşek
(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)

Hatice İpek Keskin
(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türkiye)

Dizinlenme Bilgileri/Indexed by

ULAKBİM TR Dizin (2003'dan itibaren/since 2003)

Philosopher's Index (2004'dan itibaren/since 2004)

ERIH PLUS (2023'den itibaren/since 2023)

PhilPapers (2023'dan itibaren/since 2023)

Ulrich's Periodicals Directory (2025)

Felsefe Dünyası uluslararası, süreli ve hakemli bir dergidir; yılda iki sayı yayımlanır; elektronik versiyonu, açık erişimlidir.

Derginin online versiyonu ücretsizdir.

The Philosophy World is an international, periodical biannually, and peer-reviewed journal; its digital version is open access.

The online version of the journal is free of charge.

Fiyat/Price: 300 TL | Basım Tarihi/Publication Date: Temmuz/July 2025, 300 Adet/Copies

Adres/Address

Necatibey Caddesi No: 8/122 Çankaya/ANKARA

Tel: 0 (312) 231 54 40

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/felsefedunyasi>

Hesap No / Account No: Vakıf Bank Kızılay Şubesi

IBAN: TR82 0001 5001 5800 7288 3364 51

Tasarım / Design: Turku Ajans

Baskı / Printed: Sayfa Basım

Tevfik İleri Mahallesi Emek Caddesi, Polat Sk. No:2,

06145 Pursaklar/Ankara

Tel: (0312) 394 83 94 | Sertifika No: 77079

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

TEORİK MAKALE / THEORETICAL ARTICLE

Analitik Felsefe Bir Stil/Üslup Konusu mudur? <i>Is Analytic Philosophy a Question of Style?</i>	4
Ali Bilge ÖZTÜRK	
"Denotation" ve "Reference" Ayrımı <i>The Distinction Between "Denotation" and "Reference"</i>	32
Demet Tuğçe DUMANOĞLU COSGRAVE	

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Russell'in Mantıksal Analiz Yöntemi: Tasvirler Teorisi <i>Russell's Method of Logical Analysis: Theory of Descriptions</i>	54
Buşra AŞIK BİRLİK	
Erken Analitik Felsefede Hakikat ve Yöntem İlişkisinin Meta-Felsefi İçerimleri <i>The Metaphilosophical Implications of The Relation Between Truth and Method In Early Analytic Philosophy</i>	80
Alper GÜRKAN	
Deneyisel Zihin Bilimleri ve Doğallaştırılmış Fenomenoloji <i>Experimental Sciences of Mind and Naturalized Phenomenology</i>	108
Mustafa Kaan ÖZKAN	
Alfred Jules Ayer'de Metafizik Eleştirisi ve Doğrulanabilirlik Problemi <i>Alfred Jules Ayer's Critique of Metaphysics and the Problem of Verifiability</i>	132
Murat SEL	
Sezgisel Bilginin Gerekçelendirilebilirliği Üzerine: Klasik ve Modern Epistemolojide Analitik Bir İnceleme <i>On the Justifiability of Intuitive Knowledge: An Analytic Investigation in Classical and Modern Epistemology</i>	148
Zeynep ÇELİK	
Ad Hoc Hipotezlerin Bilimdeki Rolü: Karl Popper'in Yanlışlanabilirlik İlkesi ve Sözdabilim ile İlişkisi <i>The Role of Ad Hoc Hypotheses in Science: Karl Popper's Falsifiability Principle and Its Relationship with Pseudoscience</i>	180
Alper Bilgehan YARDIMCI & Selin GÜLEROĞLU	
Metaetik Nedir? Ahlaki Bir Hayat Görüşü Sunabilir mi? <i>What is Metaethics? Can It Provide a Moral View of Life?</i>	200
Cemre DEMİREL	
Digitalization and Philosophy of Communication: Transforming Other-Self Relationships from a Spinozaist Perspective <i>Dijitalleşme ve İletişim Felsefesi: Spinozacı Bir Bakışla Dönüşen Öteki-Ben İlişkileri</i>	228
Özgür YILMAZ	
Parmenides Filozof mu, <i>Peri Physeos</i> Felsefe Metni mi? <i>Is Parmenides a Philosopher, Is Peri Physeos a Philosophy Text?</i>	252
Hayyam CELILZADE	
Doğal Dilin Yorumlanabilirliği: Davidson'ın Radikal Yorumlama Yaklaşımı <i>The Interpretability of Natural Language: Davidson's Radical Interpretation Approach</i>	270
Asude Vildan EFE	

Doğal Dilin Yorumlanabilirliği: Davidson'ın Radikal Yorumlama Yaklaşımı

Asude Vildan EFE

<https://orcid.org/0000-0003-2174-0609> | asudevildanfurtun@gmail.com
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye
<https://ror.org/014bh1q35>

Öz

Frege ile başlayan ve dilin mantıksal yapısını merkeze alan felsefi yönelimle birlikte biçimsel ve doğal dillere ilişkin çözümlemeler öne çıkmıştır. Bu doğrultuda çeşitli doğruluk kuramları geliştirilmiştir. Bu kuramlarla, anlamın nasıl kavranacağı ve sözcük-anlam ilişkilerinin hangi temeller üzerine kurulacağı gibi sorulara kuramsal yanıtlar üretilmesi hedeflenmiştir. Davidson bu geleneğin mirasını sürdürmekle birlikte doğal dilin karmaşıklığını hesaba katan özgün bir yaklaşım sunar. Davidson'a göre anlam bilgisi anlamının nasıl gerçekleştiğini açıklamaz. Doğayla anlamaya dayalı bir doğruluk kuramı geliştirmek gereklidir. Bu çalışma, Davidson'ın doğal dil için geliştirdiği doğruluk temelli anlam kuramını radikal yorumlama kavramı çerçevesinde incelemektedir. Çalışma boyunca Davidson'ın Tarski'nin doğruluk kuramını doğal dile uyarlama girişimi analiz edilmiş; konuyla bağlantılı olarak Quine'in radikal çeviri kavramı ile Davidson'ın radikal yorumlama anlayışı arasındaki farklar ortaya konmuştur. Buna ek olarak Davidson'ın çeviri metoduna yönelik eleştirileriyle birlikte, kavramsal şemalar üzerinden geliştirilen görecilik anlayışına dair itirazlarına yer verilmiştir. Davidson'a göre anlam ve inanç arasındaki karşılıklı bağ dilsel ifadelerin yorumlanabilirliğini mümkün kılar. Bu çerçevede Davidson'ın inançların erişilmezliği sorununu aşmak için geliştirdiği temel ilke olan hayırseverlik ilkesinin işlevi serimlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dil, Davidson, Doğruluk, Radikal Yorumlama, Anlam, İnanç

Atıf Bilgisi

Efe, Asude Vildan (2025). Doğal dilin yorumlanabilirliği: davidson'ın radikal yorumlama yaklaşımı. *Felsefe Dünyası*, 81, 270-289, <https://doi.org/10.58634/felsefedunyasi.1686307>

Geliş Tarihi	29.04.2025
Kabul Tarihi	05.07.2025
Yayın Tarihi	15.07.2025
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - intihal.net
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Etik Bildirim	felsefedunyasi@tufed.com.tr
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC-BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

The Interpretability of Natural Language: Davidson's Radical Interpretation Approach

Asude Vildan EFE

<https://orcid.org/0000-0003-2174-0609> | asudevildanfurtun@gmail.com
Istanbul 29 Mayıs University, Institute of Social Sciences, Istanbul, Türkiye
<https://ror.org/014bh1q35>

Öz

With the philosophical orientation initiated by Frege, which placed the logical structure of language at the center of inquiry, analyses concerning both formal and natural languages came to the fore. In this context various theories of truth were developed. These theories aimed to provide theoretical answers to fundamental questions such as how meaning is to be understood and on what foundations the relationship between words and meaning is based. While Davidson inherits this tradition, he offers a distinctive approach that considers the complexity of natural language. According to Davidson, knowledge of meaning does not explain how understanding takes place. Therefore, it is necessary to develop a theory of truth grounded in understanding. This study examines Davidson's truth-based theory of meaning for natural language within the framework of his concept of radical interpretation. Throughout the study, Davidson's attempt to adapt Tarski's theory of truth, originally developed for formal languages, to natural language is analyzed; additionally, the theoretical distinctions between Quine's notion of radical translation and Davidson's radical interpretation are explored. Furthermore, Davidson's criticisms of translation methods and his objections to relativism based on conceptual schemes are addressed. According to Davidson, the mutual relation between meaning and belief enables the interpretability of linguistic expressions. Within this framework, the role of Davidson's principle of charity, developed to overcome the problem of the inaccessibility of beliefs, is elaborated.

Anahtar Kelimeler: Language, Davidson, Truth, Radical Interpretation, Meaning, Belief

Citation Efe, Asude Vildan (2025). Doğal dilin yorumlanabilirliği: davidson'ın radikal yorumlama yaklaşımı. <i>Felsefe Dünyası</i> , 81, 270-289, https://doi.org/10.58634/felsefedunyasi.1686307	
Date of Submission	29.04.2025
Date of Acceptance	05.07.2025
Date of Publication	15.07.2025
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes – intihal.net
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	felsefedunyasi@tufed.com.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Kant'ın "zihnin kategorilerine uyan dünya" anlayışının Kant sonrasında modern dil felsefesi çalışmalarında "dilsel ya da kavramsal kategorilere uyan dünya" anlayışına dönüştüğünü görebiliriz (Bruce & Barbone, 2015, s. 234). Bu dönüşüm dile dönüş (linguistic turn) hareketi olarak da ifade edilmektedir (Rossi, 2013, s. 12). Kant'ın zihinsel kategoriler aracılığıyla dünyayı yapılandırma anlayışı yirminci yüzyılda özellikle F. L. Gottlob Frege ve sonrasında, bu yapılandırmanın dil aracılığıyla gerçekleştiği düşüncesine evrilmiştir. Bu nedenle dilin yapısını çözümleme fikri merkezi bir konuma yerleşmiştir. Frege ve onu izleyen dönemdeki dil felsefesi çalışmaları özellikle anlamın doğası, sözcük-anlam ilişkisi ve dilsel ifadelerin doğruluğu gibi konular etrafında sistematik kuramlar geliştirme çabasıyla şekillenmiştir. (Bkz. Frege'nin Anlam (Alm. Sinn) ve Gönderim (Alm. Bedeutung) ayrımı Moore (1993), Russell'in belirli betimleyiciler kuramı Russell (1905, s. 479-493). Bu doğrultuda anlam sorunu dilsel yapılar analiz edilerek serimlenebilecek bir problem olarak ele alınmıştır. Frege, Russell ve Wittgenstein'in erken dönem çalışmaları'nın etkisiyle dilin biçimsel ve mantıksal yapısı temel felsefi ilgi haline getirilerek dilin mantığını keşfetme amacı güdülmüştür. Bunu takiben geç dönem Wittgenstein, Austin ve Searle gibi düşünürlerle birlikte doğal (gündelik) dil de felsefi ilginin merkezine yerleşmiştir (Rossi, 2013, s. 13-14). Davidson'ın dil ve anlam üzerine yaptığı çalışmalar da böyle bir felsefi bağlamda yer bulmaktadır. Özellikle doğal diller için bir anlam kuramı üzerine düşünme çabasıyla ön plana çıkmakta ve tartışmalara katkıda bulunmaktadır.

Biçimsel dillerin aksine doğal dil farklı unsurların devreye girdiği çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Davidson da bu çok katmanlı doğal dile uygulanabilecek bir anlam kuramı üzerine düşünür. Davidson'ın dil felsefesi çalışmaları kuramsal yapı bakımından iki aşamalı bir proje olarak değerlendirilmektedir. Tarski'nin biçimsel doğruluk kuramının birtakım yapısal değişikliklerle doğal dil için işlevsel olacak bir anlam kuramı olarak uygulanmasına yönelik çalışmalar bu projenin ilk aşamasını oluşturur (Lepore & Ludwig, 2005, s. 2). Davidson'ın bu çabasının merkezinde yer alan soru şudur, s. Doğal dildeki pek çok kullanımın ve farklı unsurların (özel isimler, zaman kipleri, bağlam vb.) belirsizliğe ve muğlaklığa yol açtığı durumlar söz konusuysa yine de doğal dil için geçerli ve sistematik bir anlam kuramı geliştirilebilir mi? Davidson projenin ikinci aşamasında ise bu anlam kuramının inşasıyla ilgili sorunları ele alır. Bu aşamada herhangi bir ön bilgi olmaksızın yalnızca gözlemlenebilir davranışlar ve anlam-inanç atamalarıyla ilişkili bağlamsal ipuçları gibi verilere dayanarak yorumlamayı temellendirmeye çalışır (Lepore & Ludwig,

2005, s. 2–3). Radikal yorumlama¹ (radical interpretation) olarak adlandırılan bu yaklaşımda bir konuşmacının ifadelerini anlamak, onun hangi bağlamda hangi inançlara sahip olduğunun rasyonel olarak tahmin edilmesine dayanır. Bu hem anlamın hem de inançların tek bir yorumlama kuramı içerisinde karşılıklı olarak belirlenmesini gerektirir (Malpas, 2011, s. 195).

Davidson bu doğrultuda doğruluk şartlarına dayalı bir anlam kuramı önermeye çalışır. Bunu yaparken de bir doğruluk kuramını alıp doğal dile uygulamak için değiştirir. Ardından bu kuramın bir yorum kuramı olarak kullanılabileceğini savunur (Davidson, 2001d, s. 131). Doğal dil için geliştirmeye çalıştığı bu kuramın esin kaynağı ise Alfred Tarski'nin T uzlaşımı² (Convention T) kuramıdır. Davidson, "Truth and Meaning" (1967) başlıklı makalesinde Tarski'nin doğruluk tanımıyla anlam kavramı arasında bir bağ kurar. Bu bağlantıyı da şu şekilde açıklar: "Tanım (Tarskici doğruluk tanımı) her cümle için doğruluk koşullarını gerekli ve yeterli şekilde verir ve bir cümlenin doğruluk koşullarını vermek, o cümlenin anlamını vermenin bir yoludur" (Davidson, 2001e, s. 24). Bu şekilde Davidson biçimsel dillere dayalı bu kuramsal modeli radikal yorumlama aracılığıyla dönüştürür ve geliştirir. Böylece doğruluk temelli anlam kuramını doğal dilin karmaşık ve bağlama duyarlı yapısına uygulamayı mümkün kılmaya çalışır.

Bu çalışmada Davidson'ın anlam kuramına ilişkin projesinin ikinci aşamasına odaklanılacaktır. Davidson'ın doğal dil için uygulamaya çalıştığı doğruluk temelli anlam kuramı radikal yorumlama kavramı çerçevesinde şekillenmektedir. Bu doğrultuda radikal yorumlama kavramıyla bağlantılı anlam-inanç ilişkisi, yorumlama sürecinde rasyonalite varsayımı, kanıt sorunu ve Tarskici yapının doğal dile uygulanabilirliğine değinilecektir. Davidson, Tarski'nin doğruluk anlayışını anlam kuramı olarak kullandığı için öncelikle bu esin kaynağına değinilecektir. Radikal yorumlama ifadesi W. V. O. Quine'in radikal çeviri (radical translation) kullanımıyla bağlantılıdır. Davidson radikal çeviri kavramından esinlense de kendi kuramı için çeviri kavramını yetersiz bulur. Bu sebeple Davidson'ın çeviri kavramını neden yeterli bulmadığı ve bunun yerine yorum terimini neden benimsediği serimlenecektir. Davidson radikal yorumlamada anlam ve inanç arasında bir bağ kurmaktadır. Kurulan bu bağın bir tarafı da hayırseverlik ilkesine³ (principle

1 İngilizcesi "radical interpretation" olan bu kavram, hem çeşitli Türkçe kaynaklardaki çeviriye dayanarak hem de Quine'in "radical translation" kavramının çevirisinin radikal çeviri şeklindeki çevirileriyle uyumlu olması açısından radikal yorumlama olarak çevrildi. Bkz. Özaltun (2021) ve Demircioğlu (2015).

2 "Convention T" ifadesi çeşitli Türkçe kaynaklardaki çeviriye dayanarak T uzlaşımı şeklinde çevrildi. Bkz. Güven (2017: 319–330). Buna ek olarak T uyluşımı veya T sözleşmesi gibi çevirilere rastlamak da mümkündür.

3 "Principle of charity" ifadesi Türkçeye genellikle "hayırseverlik ilkesi" olarak çevrilmektedir. Ancak kavramın bu şekilde çevrilmesi bir açıklama yapmayı gerektirebilir. İlkeye göre yorumcunun, konuşanın

of charity) dayanmaktadır. Bu sebeple radikal yorumlamada hayırseverlik ilkesinin rolü açıklanacaktır. Bütün bunlar göz önünde bulundurularak biçimsel dile dayalı bir doğruluk kuramının doğal dilin karmaşık yapısına nasıl uygulandığı ve Davidson'ın bu süreci nasıl dönüştürdüğü serimlenecektir.

1. Biçimsel Dilden Doğal Dile

Davidson 1967 yılında yayımladığı “Truth and Meaning” başlıklı makalesinde anlamı doğruluk koşulları aracılığıyla çözümleyebilecek bir kuramsal çerçeve sunar. Ona göre herhangi bir dil ilke olarak sonlu bir biçimde ifade edilebilir olmalıdır. Bunu da öğrenilebilirlik savına dayandırır. Bu sava göre konuşma ve anlama gibi sonsuz bir yeti sonlu becerilerle kavranabilir ve biz bunu anlayabiliriz. Başka bir deyişle dünyaya sonlu varlık olarak ve dil bilmeden gelen insan sonlu bir zaman içerisinde sonsuz sayıda cümle içeren dilleri edinebilir (Lepore & Ludwig, 2009, s. 36). Davidson'a göre bir dil sonsuz sayıda ifade içerse de sonlu bir biçimde ifade edilemediği takdirde dil edinimi ve öğrenimi mümkün olmaz. (Lepore & Ludwig, 2005, s. 27-28). Buradan hareketle denilebilir ki sonlu aksiyomatik dizge içerisinde sonsuz sayıda cümlelerin anlamını ifade etmek mümkündür (Davidson, 2001e, s. 55). O halde sonlu biçimde ifade edilebilen bir dilde anlam ve doğruluk nasıl anlaşılabilir?

Davidson'ın kuramının temelinde anlam ve doğruluk arasındaki bağlantının yer aldığını söyleyebiliriz (Lepore & Ludwig, 2005, s. 9). Bu bağlantı göz önünde bulundurulduğunda fark edilebilir ki doğal dile dair belirlenen anlam kuramı bir doğruluk kuramı olarak da iş görecektir. Anlam konusunda Davidson bir cümlelerin anlamının o cümlelerin doğruluk şartları olduğu görüşünü benimsemektedir. Yani bir cümlelerin anlamının olması demek söz konusu cümlelerin doğruluk koşullarının olması ve ifade edilmesi demektir (Davidson, 2001e, s. 24). Bu nedenle bir anlam kuramı her cümle için uygun bir doğruluk koşulu üretebildiği ölçüde işlevsellik kazanır. Davidson için anlam kuramının amacı dildeki sonsuz sayıda cümle için doğruluk koşullarını sonlu biçimde ifade edecek bir sistem kurmaktır. (Davidson, 2001e, s. 55). Bu bağlamda doğruluk kuramı anlam, çeviri ve mantıksal biçim gibi kavramlara dayanmaktan ziyade bu kavramlara açıklık kazandıran kuramsal bir araç konumuna gelir (Davidson, 2001a, s. 150). Dolayısıyla Davidson burada anlam ve doğruluk arasında bir ilişki kurar.

Davidson'ın anlam kuramını daha iyi anlayabilmek için öncelikle kuramın dayandığı kaynağı açıklamak yerinde olur. Doğal dil için geçerli olabilecek bu kuramın köklerini Tarski'nin doğruluk tanımında görmekteyiz. Tarski'nin

inançlarını mümkün olduğunca rasyonel, tutarlı ve doğru kabul ederek bir anlam ataması yaptığını göz önünde bulundurmak gerekir. Bu doğrultuda “iyi niyet/hüsnüniyet ilkesi” olarak da düşünülebilir.

doğruluk anlayışının temel iddiası şu şekilde ifade edilir, s. Nesne dilindeki her S cümlesi “S doğrudur ancak ve ancak P” şeklinde bir cümle içerir. (Davidson, 2001d, s. 130). Burada “S” bir dildeki belirli bir cümleyi, “P” ise o cümlenin doğruluk koşullarını gösterir. Bu formülasyon cümlelerin anlamlarını, onların hangi koşullar altında doğru olduklarıyla tanımlamayı amaçlar.

Tarski “The Concept of Truth in Formalized Languages” başlıklı makalesinde dilde doğruluk yüklemine yol açtığı paradoksları çözmek adına doğrulukla ilgili “anlambilimsel doğruluk kuramı” olarak ifade edilen bir kuram ortaya koyar. Buna göre Tarski nesne dili (object language) ve üst dil (metalanguage) arasında bir ayrım yapar. Bu ayrıma dayanarak doğruluğu da üst dilde tanımlar (Tarski, 1956, s. 152–154). Örneğin nesne dilinde “gökyüzü bulutludur” şeklinde bir önerme dile getirdik. Bu önermeye kısaca S diyelim. Tarski’nin doğruluk kuramı gereğince nesne dilindeki bu S önermesinin ifadesi biçimsel olarak şu şekildedir: “S doğrudur ancak ve ancak P”. P, burada S’nin anlamını gösterme işlevine sahiptir. Dolayısıyla bir üst dil gerekmektedir. Bu üst dil vasıtasıyla S ile P’nin birbirine karşılık geldiğini ifade edebiliriz. Yani bu biçimsel gösterimin açılımı söz konusu örnek üzerinden “‘gökyüzü bulutludur’ ancak ve ancak gökyüzü bulutlu ise” şeklinde olur. Tarski’nin buradaki temel amacının mantıkta kullanılan şekilde doğruluğu elde etmek olduğunu ifade edebiliriz. Aynı çözümlemenin iki dil arasındaki geçişi ise şu şekilde olur: “İngilizcede “It’s raining” ancak ve ancak yağmur yağıyor ise” doğrudur” (Davidson, 2001d, s. 125). Nesne dilindeki bir önerme bu şekilde üst dilde doğruluk kuramı açısından ifade edilir. Tarski bu şekilde biçimsel bir doğruluk tanımı yapmış olur.

Davidson, Tarski’nin kuramını “Biçimsel diller için inşa edilen böyle bir doğruluk kuramı doğal dil için düşünülebilir mi?” sorusu bağlamında tartışmaktadır. Tarski’nin T uzlaşımı kuramı bize bir nesne dilindeki her önerme için üst dilde bir doğruluk tanımı verilebileceğini ileri sürerken dildeki bütün cümleler için bir doğruluk testi içermektedir (Davidson, 2001d, s. 132). Peki doğal dilde cümlelerin doğruluğu bir üst dile ihtiyaç duyar mı? Davidson’ın amacı için Tarski’nin doğruluk kuramı yeterli değildir. Zira bu doğruluk kuramı yalnızca biçimsel dillere uygulanabilir. Önermelerin doğruluk koşullarıyla ilgili bu doğruluk tanımlaması doğal dil söz konusu olduğunda herhangi bir şey söylememektedir. Üst dilde doğruluk tanımı veren kuram doğal dildeki karmaşıklıkları ve farklı katmanları hesaba katmamaktadır. Çünkü gündelik dil söz konusu olduğunda özel adlar veya zaman kipi gibi konular devreye girdiği için kuram açık vermeye başlamaktadır. Davidson’a göre doğal dildeki bu gibi ifadeler cümlelerin doğruluk koşullarını değiştirebildiği için Tarski’nin formülasyonu yalnızca biçimsel dillere uygulanamaz.

bilmektedir (Davidson, 2001d, s. 131). Bu eksiklikten hareketle Davidson bir doğruluk kuramının doğal dile uygulanarak bir yorum kuramı olarak nasıl kullanılabileceğini ortaya koymaya çalışmaktadır.

Davidson'ın, Tarski'nin doğruluk kuramına dair diğer bir eleştirisi de yabancı diller konusundadır. Gündelik dil söz konusu olduğunda kendi dilimiz için bu kuram uygulanabiliyorken yabancı bir dil için kuramın uygulanmasında sorun ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu durumda doğruluk koşullarını belirlenmesi problem teşkil edecektir. Bu doğrultuda Davidson T uzlaşımının bir sınırlama dahilinde dikkate alınabileceğini düşünmektedir (Davidson, 2001d, s. 132). Dolayısıyla Davidson'a göre T uzlaşımını genel olarak dil ve iletişimi kuşatan bir kuram olarak kabul etmek zordur. Yukarıda da belirtildiği gibi doğal dildeki farklı unsurlara ilişkin T uzlaşımının çözüm önerisi yoktur. Bir diğer taraftan Davidson özel isimler, normatif ifadeler, karşılaştırmalar, zarflar vb. konular üzerine yapılan çalışmaların bu konuda ilerleme sağladığını ancak henüz tam anlamıyla bir çözüme ulaşamadıklarını belirtmektedir. (Örneğin özel isimler konusunda Kripke'nin çalışmaları düşünülebilir.) Dolayısıyla Davidson'a göre T uzlaşımının geçerliliği sınırlı bir alan için geçerli olsa da kuram yeniden formüle edilerek Davidson sisteminde kullanılabilir (Davidson, 2001d, s. 134).

Davidson, Tarski'nin kuramındaki bakış açısına bir tür tersine çevirme hareketi uygular. Doğruluk tanımını kullanarak yoruma imkan sağlayacak bir anlam kuramına dönüştürmeye çalışır (Davidson, 2001b, s. xiv). Çünkü ona göre Tarski'nin doğruluk kuramı yoruma izin vermez. Zira doğruluk koşullarını belirli bir anda belirli biri tarafından söylenen bir durumla sınırlandırır (Davidson, 2001a, s. 149–150). Çünkü Davidson'a göre doğal dilin bağlam duyarlı ve muğlaklıklara gebe yapısı kaçınılmaz olarak yorum sürecini gerektirir. Bu sebeple biçimsel doğruluk kuramı doğrudan doğal dile uygulanamaz, yoruma dayalı bir model geliştirilmelidir (Davidson, 2001d, s. 133–134).

T uzlaşımı gibi bir doğruluk kuramı ancak çeviri gibi bir süreç kabul edilirse geçerli olabilir. Davidson bu çerçevede şöyle der: “Tarski'nin çalışmasında, T-cümleleri doğru kabul edilir, çünkü iki koşullu bir ifadenin (cümlelerin) sağ tarafı cümlelerin doğruluk koşullarının bir çevirisi olarak kabul edilir.” (Davidson, 2001d, s. 133). Başka bir deyişle “S ancak ve ancak P ise doğrudur” biçimindeki iki koşullu önermenin sağ tarafı yorumlanan cümlelerin anlamının (ya da doğruluk koşullarının) bir çevirisi olarak kabul edilir. Buradaki çeviri ifadesi dilsel bir ifadenin anlamını başka bir düzeyde formülleştirmeyi ifade eder. Yani Tarski'nin tanımı ancak doğruluk koşullarının zaten bilindiği varsayılsa geçerlidir. Davidson ise bu varsayıma

karşı çıkar. Ona göre, bir cümlemin doğruluk koşullarını göstermek için önceden bir çeviri ilişkisini kabul etmek, yorum sürecini zaten başlatmış olmak demektir. Ancak radikal yorumda, henüz anlam bilinmediği için böyle bir çeviri mümkün değildir. Davidson bu yüzden çeviri gibi önceden anlam varsayan yöntemleri dışarıda bırakır. Onun amacı yorumlamayı mümkün kılacak bir kuramdan yola çıkarak anlamı ve doğruluğu birlikte inşa etmektir (Davidson, 2001c, s. 195). Böylece Davidson çeviri yaklaşımının yeterli olmayacağını düşündüğü için anlamın açıklanmasında yorumlamayı esas alan bir kuramsal geçiş önerir. Burada çeviriden yoruma yapılan geçişi detaylandırmak yerinde olur.

2. Radikal Çeviriden Radikal Yorumlamaya

Davidson'ın projesinin ikinci kısmının radikal yorumlama kavramı etrafında şekillendiğine değinmiştik. Radikal yorumlama kavramı konusunda "Davidson'ı en çok etkileyen, Quine'in radikal çeviri projesidir" (Lepore & Ludwig, 2005, s. 2) Davidson Quine'in radikal çeviri yaklaşımını önemli bir başlangıç noktası olarak görür ancak bu yaklaşımın anlam kuramı için yeterli olmadığını belirtir. Quine'in amacı, daha çok bilimsel saygınlığı olan bir kavram üretmektir. Davidson ise gündelik anlam kavramını açıklamaya çalışır (Lepore & Ludwig, 2005, s. 2). Ona göre "doğru bir çevirinin önceden tanınabileceğini varsayamayız; çünkü bu, radikal yorumlamanın amacını baştan geçersiz kılmak olur. Ampirik uygulamalarda bu varsayımdan vazgeçmemiz gerekir" (Davidson, 2001d, s. 134). Anlam, yorum yoluyla elde edilebilir. Çeviri anlamın zaten bilindiği varsayımına dayanır. Oysa Davidson'a göre anlam ve doğruluk yorum sürecinde birlikte oluşturulmalıdır. Burada Davidson'ın çeviri yerine yorumu tercih etmesinin sebebinin ne olduğu sorusu gündeme gelir.

Doğal dil için söz konusunu olan bir kuram hakkında konuşmanın, temelde iletişimde anlama üzerine konuşmak anlamına geldiğini göz önünde bulundurursak Davidson'a göre bir başkasını anlamak aslında bir tür yorumlama faaliyetidir. Bu yorumlama faaliyetini Davidson radikal yorumlama kavramıyla karşılamaktadır. Davidson'a göre bir başkasını anlamak, doğrudan anlamın kendisine erişmekle değil, onun ifadeleri ve davranışları üzerinden bir yorum geliştirmekle mümkündür. Dolayısıyla Davidson, doğal dilin çözümlenmesini çeviri kavramı üzerinden değil, daha kökten bir anlam çözümlemesi öneren radikal yorumlama kavramı üzerinden ele alır. Radikal yorumlamanın esin kaynağı Quine'in radikal çeviri kavramıdır (Quine, 1964, s. 26). Davidson radikal yorumlamanın Quine'in radikal çeviri ifadesiyle bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Bu ifadelerin arasında bir "akrabalık" vardır ancak akrabalık özdeşlik anlamına gelmez. Davidson'ın çeviri yerine yorum

kavramını kullanması da bu farklılığı vurgulama amacı taşır. Çünkü yorum çeviriye kıyasla semantik boyuta daha fazla vurgu yapar (Davidson, 2001d, s. 132). Quine'in radikal çeviri kullanımı herhangi bir bilinen dil ailesine ya da kültürel geçmişe bağlı olmayan, tamamen yeni bir dilin çevrilmesine atıfta bulunurken; Davidson'ın radikal yorumlama ifadesi bir topluluğun üyelerinin düşüncelerini ya da ifadelerinin anlamını önceden herhangi bir bilgiye sahip olmadan anlama çabasını ifade eder (Glock, 2009, s. 166).

Quine'in radikal çeviri ifadesi çevirinin belirsizliği tezinde karşımıza çıkar. Genel olarak çevirinin belirsizliği tezini ifade edecek olursak, bir kelime veya cümle tek bir anlama karşılık gelmez, aksine farklı anlamlara sahiptir. Dolayısıyla bir terimin anlamını hiçbir sözlük tam olarak veremez (Quine, 1964, s. 27-28). Quine bu yaklaşımı doğrultusunda analitik önermelere de karşı çıkar. Bir cümlemin ancak bir dilin bütünü bağlamında anlama sahip olduğunu ifade eder (Hylton & Kemp, 2023). Bu bağlamda çevirinin tam anlamıyla mümkün olmadığını öne sürer. Quine çevirinin imkansız olduğunu düşünse de Davidson bunu tam olarak kabul etmez. Quine'in tezi başta olmak üzere çevirinin imkansızlığıyla ilgili iddialara itiraz eder. Bu bağlamda Davidson'ın çevirinin imkansızlığıyla ilgili iki itirazına burada yer vereceğiz. Bu itirazlardan birincisi genel olarak çeviri metoduna yöneliktir. İkinci itiraz ise çevirinin imkansızlığının temel argümanlarından biri olan kavramsal şemaların (conceptual schemes) farklılığı konusundadır.

Çeviri metoduyla ilgili itirazına değinecek olursak, Davidson'ın kendi iddialarıyla Quine'in iddiaları arasındaki dikkat çektiği farklardan biri de kuramın alması gereken biçimle ilgilidir. Quine konuşanın her cümlesine karşılık yorumcunun dilinde bir cümle eşleyen sistematik bir çeviri kılavuzu (manual of translation) oluşturulmasını ifade eder. Buna göre bir lafzı yorumlamak için çeviri kılavuzuna başvurmak gerekir. Davidson Quine'in kuramının Tarskici bir doğruluk kuramı biçimini alması gerektiğini ve semantik bir hale gelmesi gerektiğini ifade eder (Davidson, 2001a, s. 149).

Davidson çevirinin bir metot sunduğunu düşünür ve “çeviri metodunu” yanlış bulur. Zira çeviri iki dil arasındaki ilişkiyi ifade eder. Çeviride özne dil, nesne dil ve üst dil şeklinde üç parça bulunur. Bu noktada iki dil arasındaki geçiş için bir tür çeviri kılavuzu kullanılır. Çünkü çeviri yapan kişi iki şeyi bilir: özne dilin kendisine ait olduğunu ve nesne dildeki ifadelerin kendi diline nasıl yorumlanacağını (çevrileceğini) (Davidson, 2001d, s. 129). Davidson'a göre bu noktada çeviri kuramında yapısal bir okuma yapılmaktadır. Aynı zamanda çeviri kuramı başka dilin kendi yapısındaki cümlelerin anlamlarına bağlılığını da ifade eder. Bu Davidson'ın tam da itiraz ettiği

şeydir. Ona göre bir dilin ifadelerini yorumlamak için ihtiyaç duyulan iyi bir kuram semantik yapıyı da ortaya çıkaracaktır. Çeviri kılavuzu ise çevirmene çevrilen dildeki -yani nesne dildeki- her cümlemin kendi dilinde tekrar üretimini sunar. Dolayısıyla semantik bir yapıdan ziyade yapısal bir işlem söz konusudur (Davidson, 2001d, s. 130).

Davidson'ın bu itirazları önemli bir soruyu açığa çıkarır. Çeviri ve yorumun bir arada olduğu bir kuram mümkün müdür? Davidson'ın buna cevabı olumsuzdur. Eğer çeviri ve yorumun birlikte olduğu bir kuram üretilirse çeviri faaliyetinden sonra bir de bu cümlelerin yorumu verilir. Ancak ona göre aradaki bu işlem gereksizdir. Zira çeviri var oldukça özne dil ve nesne dil arasındaki mesafe kapanmayacaktır. Çeviri, ifade ve yorumlama arasında gereksiz bir aracıdır. Davidson burada gereken şeyi şu şekilde ifade eder: "Bir yorum kuramının bahsetmesi gereken yegâne ifadeler yorumlanan dile ait olan ifadelerdi." (Davidson, 2001d: 130). Dolayısıyla nesne dil için yorum kuramı ancak bilinen bir dilin yorumunun kuramıyla bilinmeyen dilden bilinen dile çeviri sisteminin birleşmesinin sonucu olabilir. Bu birleşme sonucunda bilinen dildeki gönderimler (reference) anlamsız hale gelir. Gönderimler boşa çıktığında geriye kalan, tanıdık kelimelerle ifade edilen nesne dili için yapısal olarak açıklayıcı bir yorum kuramıdır (Davidson, 2001d, s. 130-131).

Davidson'ın çevirinin imkansızlığına dair ikinci itirazı ise bu görüşü savunanların argümanlarından biri olan kavramsal şemaların farklılığına yöneliktir. Bu noktada Quine'in, çevirinin imkansızlığı tezini doğrudan kavramsal şemaların farklılığı fikrine dayandırmadığını belirtmek gerekir. Ancak Davidson kavramsal şema konusunu tartışırken Quine'in konuyla bağlantılı görüşlerini de tartışmaya dahil eder (Davidson, 2001c, s. 183-198). Çevirinin imkansız olduğunu düşünenler dillerin kavramsal şemalarının farklı olmasını öne sürmektedirler (Vessey, 2012, s. 36). Davidson'a göre bu anlama imkanını sınırlayan (ve belki de ortadan kaldıran) bir düşüncedir (Davidson, 2001c, s. 197-198). Bu noktada yukarıda bahsedilen Kant'ın zihin-dünya ilişkisini tersine çevirdiğini tekrar hatırlamak yerinde olur. Kant sonrasında modern dil felsefesindeki dile dönüş hareketinde Kant'ın zihnin kategorilerine uyan dünya anlayışının dilsel ya da kavramsal kategorilere uyan dünya anlayışına dönüştüğü ifade edilmişti. Dolayısıyla deneyimin içeriği ve dünya kavramsal çerçeveye göre şekillendiğinden bu anlayış değişikliği kavramsal/dilsel göreciliğe yol açmıştır.

Buradaki temel iddia farklı kavramsal şemaların farklı dünyalara yol açtığıdır. Davidson'ın itirazı da bu bağlamda kavramsal görecilik (conceptual relativism) eleştirisidir (Davidson, 2001c, s. 185). Zira kavramsal şemaların

farklılığı iddiası kavramsal şemayla o şemanın uygulandığı içerik (yahut deneyim) arasında bir ayrım olduğu varsayımına dayanır. Davidson'a göre bu ayrım bir paradoksa yol açar. Çünkü iki şeyin farklı olduğunu söylemek için ortak bir zemine dayanmak gerekir (Fultner, 2011, s. 220-222). Farklı kavramsal şemalarla yapılan açıklama bu ortak zemini zedeler. Davidson diller arasındaki farklılığı kabul etmekle beraber bunu kavramsal şemaların farklılığıyla açıklamaz. Yani en az bir şey ortak olmalı ki kalan farklılıklardan bahsedebilelim. (Fultner, 2011, s. 228) Bu ortak alan da Davidson'ın temel amacı olan iletişim ve anlamının gerçekleşmesini sağlar. Başka bir deyişle anlamının mümkün olması için paylaşılabılır bir kavramsal alan gereklidir.

Davidson kavramsal şemaların farklılığına dayanarak çevirinin kısmi olarak veya tamamen imkansız olduğu şeklindeki iki görüşe de katılmaz. Çeviride kısmi başarısızlık (veya imkansızlık) yaklaşımında iki dil arasında yapılan çeviride bazı cihetlerin kapalı kaldığı ve bu cihetleri çeviride aktarmanın imkansız olduğu düşünülür (Fultner, 2011, s. 223). Örneğin Türkçe “yağmur yağıyor” cümlesini İngilizce “It's raining” cümlesine çevirdiğimizde iki cümle arasında çeviride kaybolan ve çeviri cümlesinin tam olarak kapsayamadığı bir boyut olduğu düşünülür. Söz konusu varsayıma göre iki dilde tercüme edilemeyen cihetlerce farklı şemalar vardır ve bu şemalar dolayısıyla çeviri kısmi olarak imkansızdır. Yani farklı dildeki kavramsal şemaların tamamen birbirinden farklı olduğu gibi keskin bir ayrım yoktur. Ancak kavramsal şemalar arası erişim mümkün olsa da birbirine kapalı olan cihetler mevcuttur. Bu farklı cihetler de çeviride kısmi başarısızlığa yol açmaktadır.

Davidson iki görüşe de katılmamakla beraber çeviride kısmi bir başarısızlığın imkanını kabul edebileceğini belirtir. Ancak bu aşılmaz bir imkansızlık değildir. Kapalı olan anlam iletişimiyle açık ve anlaşılır hale getirilebilir. O, kavramsal şemaların tamamen farklı ve erişilmez olduğu tezine dayanan çevirinin imkansızlığı görüşünü ise mantıksız bulur. Zira böyle bir zeminde iletişim açıklanamaz. Bununla beraber ona göre anlama ilişkin herhangi bir tartışmayı yürütmenin de anlamı yoktur (Fultner, 2011, s. 222). Nihai olarak Davidson yorumlayanın ve yorumlananın dilleri arasındaki çevrilebilirliğin mümkün olduğunu düşünür. Burada Davidson'ın yapmaya çalıştığı şeyin Davidson'ın temel stratejisi Tarski'nin kuramındaki T cümlelerinin anlam taşıyabilmesini sağlayacak biçimde yorumlanabilirlik koşullarına uygun olarak yapılandırılması olduğunu tekrar hatırlatmak yerinde olur (Davidson, 2001a, s. 150). Çeviri bu bağlamda tartışmaya konu olmaktadır.

Bilmediğimiz dilden bildiğimiz dile çeviri (Davidson'ın ifadesiyle yorumlama) yaparken izleyebileceğimiz en iyi yol bilinmeyen dilin ifadelerini bil-

diğimiz dili konuşanların bakış açısından yorumlamaktır. Bu yorumlama da konuşmacıların kullandıkları ifadelerin anlamına dair birtakım varsayımlar oluşturmaktan ibarettir. Bu noktada Davidson anlam ve inanç arasındaki bağa başvurmak gerektiğini ifade eder. (Bruce & Barbone, 2015, s. 240–241). Zira söz konusu varsayımlarda bulunabilmek için anlam ve inançla ilgili referanslara ihtiyaç vardır. Dolayısıyla radikal yorumlamanın doğruluk kuramındaki işleyişini daha iyi anlamak için onun anlam ve inanç kavramlarıyla olan bağlantısını açıklamak yerinde olur.

3. Radikal Yorumlamada Anlam ve İnanç İlişkisi

Davidson gündelik dil için gerekli bir anlam kuramını düşünürken nesne dili ve üst dil arasında gerçekleşen bir tür çeviri faaliyetinden ziyade yorumlama sürecini merkeze alan bir yapı kurar. Yukarıda, Davidson'ın varsayımlarını netleştirmek adına çeviri yerine yorumu tercih etmesinin arka planındaki düşünceler açıklamaya çalışıldı. Bir başkasını anlamak, başkasının sözlerini anlamlandırmak aslında bir tür yorumlamadır. Davidson'ın bunu radikal yorumlama ifadesiyle karşıladığını daha önce ifade etmiştik. Radikal yorumlama hem aynı dili hem de farklı dili konuşanları kapsar. İletişim söz konusu olduğunda konuşanların birbirini anlaması radikal yorumlama içerir. (Davidson, 2001d, s. 125).

Radikal yorumlama karşımızda konuşan kişinin ifadelerini sıfırdan ve herhangi bir ön bilgiye sahip olmaksızın yorumlama anlamına gelmektedir (Malpas, 2021). Buradaki amaç anlamanın gerçekleşebilmesi için gerekli bilginin açığa çıkarılmasıdır. Bu yorumlamanın gerçekleşebilmesi için Davidson anlam ile inanç arasındaki bağa başvurmaktadır (Davidson, 2001a, s. 144). Zira yorumlama faaliyetinde birinin dile getirdiği ifadelerin anlamını o kişinin belirli bir bağlamdaki düşüncelerini ve inançlarını bilerek kavrayabilmekteyiz. Bununla ilgili “Hartchep” ifadesi örnek verilmektedir. Biri gök gürledikten sonra “Hartchep” derse ses ve ifade arasındaki bağa dayanarak bu ifadenin gök gürlemesi anlamına geldiği varsayımında bulunuruz. Ancak eğer karşıdaki kişinin çıkan sesin bir patlamaya ait olduğunu düşündüğünü bilirse sesin gök gürültüsü olduğunu bilsek bile “Hartchep” ifadesiyle ilgili az önceki varsayımda bulunmayız (Bruce & Barbone, 2015, s. 240–241).

Anlam ve inanç arasındaki bağa geçmeden önce radikal yorumlamayla ilgili cevaplanması gereken iki önemli soru bulunmaktadır. Birincisi, “bir ifadeyi yorumlayabilmek için ne bilmek gerekir?” sorusudur. Bu soruda çeviri faaliyeti tarzında teknik bir bilginin gerekliliği gibi bir cevap aranmaz. İkinci soru ise “yorum için gereken bu bilgi nasıl öğrenilebilir?” sorusudur. Bu soru, yorumlamaya yardımcı olacak bilginin nasıl edinilebileceğiyle ilgilidir.

Teknik olarak dil ediniminin tarihiyle ilgili bir soru olarak anlaşılmamalıdır (Davidson, 2001d, s. 125). Davidson bu noktada bize iki katmanlı bir soru sorar: “Dolayısıyla bu, iki kat varsayımsal bir sorudur: Yorumlamayı mümkün kılacak bir kuram veriliyken, potansiyel bir yorumcu için makul bir şekilde mevcut olan hangi kanıtlar kuramı makul bir dereceye kadar destekler?” (Davidson, 2001d, s. 125). Yani yorumlamayı mümkün kılacak bir kuramın ortaya konulması yeterli olmaz. Bununla beraber kuramın desteklenebilmesi için bir yorumcunun erişebileceği türden makul kanıtların sunulması gerekir.

Öncelikle ilk sorunun cevabına bakalım. Yorumlama için ne bilmemiz gerekir? Anlam (meaning) odaklı düşünceler buna hemen “bir anlama sahip olan ifadelerin anlamını bilmek” şeklinde cevap verecektir (Davidson, 2001d, s. 125–126). Örneğin İngilizce “It’s raining” cümlesi Türkçede “Yağmur yağıyor” anlamına gelir. Öyleyse biri bu ifadeyi kullandığında yağmurun yağdığını söylemiş olur. Dolayısıyla ifadenin anlamını bildiğimizde hemen yorumlamış oluruz. Elbette bu cevap Davidson için sorunu çözmez, aksine yeniden ortaya çıkarır. Zira bu cevap bize ifadelerin ne anlama geldiğini bilmenin ne olduğunu söylemez. Davidson’a göre geçerli bir iletişimi veya yorumu açıklamak şeklinde kullanılan anlam kavramının büyüğü bozulmuştur. Bu yüzden de bazı filozoflar anlamı ve hatta ciddi bazı kuramları bir kenara bırakarak iş görmeye çalışmaktadır. Yorumu açıklamak için, bir araya getirilen kavramlar mantığından daha karmaşık bir şey gereklidir.

Yorumlama faaliyetine dilsel olmayan eylemleri dahil eden kuramlar da Davidson’a göre yeterli değildir. Dilsel olmayan fenomenler (ses tonu, gırtlak hareketleri vb.) ve anlam arasında kapanmaz bir boşluk vardır (Davidson, 2001d, s. 126). Bu sebeple o, kelimelerin semantik özelliklerinin dilsel olmayan fenomenler temelinde açıklanmasını kabul etmez. Davidson’a göre asıl odaklanılması ve dönülmesi gereken olgu dilin hizmet ettiği dil dışı eylemler ve meselelerdir. Kelimeler ancak bir cümleye dahil olduklarında işlevlerini yerine getirirler. Dolayısıyla bir cümlenin açıklamasını vermeden kelimelerin temel bir açıklamasını vermek mümkün değildir (Davidson, 2001d, s. 126–127).

Diğer taraftan bir cümleyi argüman ve cümlenin yorumunu da doğruluk değeri olarak görmek, fonksiyonel bir yaklaşımla benzer olduğu için anlam sorununa getirilen diğer teknik çözümlerden farklı değildir. Bu tür bir model yalnızca biçimsel bir eşleme sunduğunu için anlamın doğasına dair açıklayıcı bir içerik sunmaz (Davidson, 2001d, s. 128). Dolayısıyla anlamlara veya yorumlara gönderimde bulunmadan bir kuram ortaya konulmalıdır (Davidson, 2001e, s. 25). Böyle bir kuram inşa edildiğinde kuramı bilen kişi kuramın uygulandığı sözleri yorumlayabilecektir. Bununla beraber David-

son'un yorum kuramı için ihtiyaç duyduğu bir diğer şey bu kuramın kanıtlarla desteklenmesi ve doğrulanabilmesidir. Bu kanıt da ifadeleri bilmeyen birinin kullanabileceği türden bir şey olmalıdır ki argümantasyonda döngüsellik olmasın. Aynı zamanda dilbilimsel kavramların kullanımı olmadan ifade edilebilecek bir kanıt arayışındadır (Davidson, 2001d, s. 128).

Bu itirazlarla birlikte Davidson radikal yorum kuramının anlam ve niyet konusundaki rolünü netleştirmeye çalışır. Ona göre radikal yorum bir cümle- nin normalde kullanıldığı karmaşık kasıtları dikkate alarak o cümle- nin anlamına dair kanıt sunmamaktadır. Yani bir cümleye anlam verirken onun hangi niyetle söylendiği önceden varsayılmaz. Örneğin biri "bugün hava güzel" dediğinde burada havanın güneşli olduğunu mu kasteder, yoksa "piknik yapabiliriz" gibi bir ima mı taşır? İşte bu tür bağlamsal ve çok katmanlı anlamlar Davidson'ın deyimiyle ince ayrımlı kasıtlar kapsamına girer. Radikal yorumlama bu tür anlamların yorum sürecinde ortaya çıkarılabileceği varsayımıyla yürütülmelidir. Önceden varsayılmaz (Davidson, 2001a, s. 147-148).

Davidson'a göre esas güç olan, bir ifadeyi (veya konuşmayı) yorumlama- dan bağımsız olarak anlamlandırma çabasıdır. "Temel zorluk, ince ayrımlı kasıtların atfedilmesine, konuşmayı yorumlamadan bağımsız olarak bir anlam yüklemeyi ummamamızdır." (Davidson, 2001d, s. 127). Bunun sebebi ise bir kişinin niyetlerini, inançlarını ve kullandığı ifadeleri yorumlamak tek ve bütünlüklü bir süreçtir. Niyet, inanç ve ifadelerin yorumu birbirinden ayrı üç iş olarak düşünülemez. Başka bir deyişle niyet (intention) olmaksızın inanç, inanç olmaksızın ifadelerin yorumu söz konusu değildir. Dolayısıyla yorumlama için anlam ve inanç bütünlüğü gerekmektedir. Davidson'ın "inanç"tan kastı konuşmacının dünyaya dair doğru olduğunu düşündüğü yargılardır. İnançlar konuşmacının hangi cümleleri doğru saydığını belirler. Radikal yorumlamada bu inançlar gözlem yoluyla çıkarılmaya çalışılır (Davidson, 2001d, s. 134-135). Yani burada konu olan inançlar konuşmacıya ait olanlardır. Yorumcu bu inançları cümleleri doğru kabul etmesinden çıkarır.

Davidson inançtan bağımsız bir şekilde kelimelerin ne anlama geldiğine dair sunulan kanıtları kabul etmez. Zira inanç bileşenlerinden (arzu, istek, onay, niyet vb.) bağımsız olarak anlamların sunulabileceğini düşünmemektedir. "Bir kişinin niyetlerini ve inançlarını ayrıntılı bir şekilde anlamlandırma, onun sözlerini anlamlandırmadan bağımsız olamaz." (Davidson, 2001d, s. 127). Yani bir konuşmacının inançlarının bilgisi ve ifadelerinin anlamına ilişkin bilgi arasında bir bağ kurulur. Dolayısıyla Davidson'ın radikal yorumlama faaliyetinde ifadeleri sıfırdan yorumlarken aynı anda hem bir an-

lam kuramı ve hem de bir inanç kuramı sunabileceğini göstermesi gerekmektedir. Peki bu nasıl mümkündür?

Davidson "Radical Interpretation" başlıklı makalesinde büyük oranda tutarlı ve gerçek/doğru inançlar bütününe ortaya konulması olarak birinin ifadelerini veya davranışlarını yorumlamanın bir yolunu bulmamız gerektiğini ifade etmektedir (Davidson, 2001d, s. 137). Hepimiz birtakım inançlara sahibiz ve bu sahip olduğumuz inançlar arka planında iletişim kurmaktayız. İletişimde davranışları ve ifadeleri doğru yorumlamanın bir yolunu bulmamız gerekir. Eğer bu türden bir yorumlama yapamazsak, karşımızdakini rasyonel bir varlık olarak görmek veya onun dile getirdiği ifadeleri anlamlı bulmak için yeterli bir dayanağımız kalmaz. Bu bağlamda Davidson'ın radikal yorumlama düşüncesindeki ilk varsayım, yorumlamanın imkanının inanç kavramına bağlı olduğudur. Ancak bir yorum kuramından önce başkalarının inançları erişilmezdir. Başkalarının inançlarının erişilmezliği de bizi varsayımına veya Davidson'ın deymiyle yorumlamaya yöneltir (Davidson, 2001a, s. 144). Böylece inanç ve anlam arasında karşılıklı bağıllık söz konusu olur. Burada doğruluk kuramı bağlamında yoruma baktığımızda akla gelen ilk soru iletişimdeki bir yorumun doğruluğunun tespiti nasıl olduğudur.

Daha önce de belirttiğimiz gibi Davidson doğal dil için geçerli olabilecek bir doğruluk kuramının peşindedir. Yorumlama faaliyetinde anlam-inanç arasındaki bağa başvururken aslında çeşitli varsayımlara dayanmaktayız. Davidson'ın buradaki temel iddiası konuşmacının ifadelerinin çoğunlukla onun doğru kabul ettiği cümleler olduğunu varsaymamız gerektiğidir (Davidson, 2001a, s. 144–145). Konuşmacının ifadeleri onun doğru kabul ettiği cümleler varsayımı önemli bir soruyu akla getirir. Bu varsayım doğruluk kuramının geçerliliğini etkilemez mi? Yani bir tarafta konuşmacının, ifadelerini doğru kabul ettiği varsayımı, diğer bir tarafta da dinleyenin (yorumlayan) söz konusu ifadelerin doğru olduğuna ilişkin varsayımı bulunmaktadır. Bu da doğruluk kuramının geçerliliğini sorgulatabilir.

Davidson bir konuşanın inançlarını ya da kastını bilemesek bile onun belirli bir ifadesinin doğru olup olmadığını bilebileceğimizi varsayar. İşte bu varsayımına göre yorumlama imkanını kolaylaştırmak için hayırseverlik ilkesini ileri sürer (Davidson, 2001b, s. xvii). Bu ilkeye göre yorumlama faaliyetinde deneyimlerimizin ışığında yorumlamaya çalıştığımız kişilerin düşüncelerine dair yorumlarımızın genel olarak doğru olduğunu kabul etmemiz gerekir (Davidson, 2001c, s. 197). Hayırseverlik ilkesinin konumunu daha iyi anlayabilmek için genel olarak kuramın argümantasyonunu ifade etmek yerinde olur.

Radikal yorumlama ise konuşmacının inançlarıyla ifadelerin anlamı arasındaki bağlantı zemininde gerçekleşirken devreye hayırseverlik ilkesi girmektedir. Erişilmesi mümkün olmayan inançlara dayanan varsayımlar hayırseverlik ilkesine dayanarak doğru olarak değerlendirilir. Zira bu ilke yorumlayan ve yorumlanan kişilerin inançları arasında en iyiyi varsaymayı ifade etmektedir (Davidson, 2001b, s. xvii). Davidson böylece inanç ile anlam arasındaki bağa ve inançların erişilmezliği problemine bir koşul sunmaktadır. Bu koşul hayırseverlik ilkesinin uygulanmasıdır. (Davidson, 2001c, s. 197) Hayırseverlik ilkesine göre karşılıklı konuşan iki kişi arasında anlama gerçekleştikçe, onlar inançları noktasında doğru varsayımlarda bulunmaktadır. Anlam ve inanç arasındaki ilişkiye dayanan bu ilke gereğince Davidson yorumcunun dilinin anlamı ile yorumlanan fail tarafından kullanılan dilin anlamı arasında en iyiyi varsayan bir anlaşma olduğu sonucunu elde eder. İnanç ve anlam arasındaki bağ dolayısıyla yorumlama imkanı doğar ve anlama gerçekleşir.

Davidson'a göre hayırseverlik ilkesi sadece konuşanın dilindeki ifadelerin (isimlerin) gönderimlerini tespit etmeyi sağlayan bir semantik kural değildir. Hayırseverlik ilkesi aynı zamanda herhangi bir kasıtlı davranışı tespit etmek için gerekli bir koşul olarak da öne sürülmektedir. Bu noktada Charles Taylor'ın ilkeyle ilgili eleştirisine yer verebiliriz. Taylor hayırseverlik ilkesine Davidson'ın kavramsal şema eleştirisiyle bağlantılı olarak itiraz eder. Ona göre hayırseverlik ilkesi argümantasyonu güçlü kılrsa da bu ilkeyi kabul edip kavramsal şemaları tamamen reddetmek mümkün değildir. "Bu olmadan Davidson'ın hayırseverlik ilkesi, etnosentrik amaçlar için suistimal edilmeye karşı savunmasızdır." Başka bir deyişle bir çevirmen (veya yorumcu) bu ilke sayesinde kendi inançlarını yanlış bir şekilde muhatabına yansıtabilir (Fultner, 2011, s. 225–226).

Davidson'a göre hayırseverlik ilkesinin işlevi kendi semantik kuramında "bütünlüklere" başvurmayı eleyen bir yol sunmasıdır (Bruce & Barbone, 2015, s. 509). Bu ilke hem anlam ve inanç arasındaki bağın işleminde temel rol alır hem de çevirinin belirsizliği problemini giderir. Tek bir evrensel kuram savunusu yapmaz Davidson. Ancak yorumlamadaki bu anlam inanç arasındaki belirsizliğinin de kuramı olumsuz anlamda etkilediğine itiraz eder. Kısmi bir belirsizlik elbette olabilir ancak bunun aşılması ve açık hale getirilmesi mümkündür. Belirsizlik konusunda şöyle söyler:

Yoruma tartıştığım tarzda yaklaşılsa, yalnızca bir kuramın tatmin edici bulunması olası değildir. Sonuçta ortaya çıkan yorum belirsizliği, Quine'in çeviri belirsizliğinin anlamsal karşılığıdır. Benim yaklaşımında, belirlilik derecesinin Quine'in düşündüğünden daha az olacağını düşünüyorum: bu

kısmen hayırseverlik ilkesinin her yerde benimsenmesini savunmamdan ve kısmen de nicel yapının benzersizliğinden kaynaklanmaktadır. (Davidson, 2001a, s. 153-154)

Ona göre anlamda veya çeviride belirsizlik başarısızlık anlamına gelmez. Bu belirsizlikler sadece birtakım detayların, belirli ayrımların önemli olmadığını gösterir (Davidson, 2001a, s. 154). Belirli ayrımlar ifadesiyle minder ve kırılent gibi birbirine yakın terimler arasındaki ayrımları kasteder. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi bu belirsizlikler iletişimdeki anlama ve inanç arasındaki bağ yoluyla aşılması mümkün olan durumlardır. Öyle görünüyor ki Davidson gündelik dile dair bir kuram geliştirmeye ve bunu biçimsel dillerin kuramlarından farklı bir şekilde inşa etmeye çalışmasına rağmen onun anlam ve doğruluk arasında kurmuş olduğu bağlantı, argümantasyonu belirli bir noktaya kadar getirmiştir.

Davidson'ın doğal dil çözümlemesine katkısı anlamı sabit bir yapı olarak değil, yorum sürecinde ortaya çıkan bir belirlenim alanı olarak ele almasında yatar. Ona göre bir ifadenin ne anlama geldiği, o ifadeyi kullanan kişinin inançlarıyla, içinde bulunduğu bağlamla ve ifadeyi doğru kabul etme davranışıyla birlikte değerlendirilmelidir. Anlam ve inanç bu bağlamda karşılıklı olarak türetilen, birbirini aydınlatan öğelerdir. Davidson'ın geliştirdiği doğruluk temelli anlam kuramı yalnızca biçimsel bir yapı sunmakla kalmaz aynı zamanda bu kuramın nasıl yorumlanacağına dair davranışsal ve ampirik temellere dayalı bir model de önerir. Bu yönüyle Davidson'ın çalışması, yalnızca analitik felsefe içindeki anlam kuramlarına değil, genel olarak dilin felsefi doğasına dair tartışmalara da özgün bir yorum katkısı sunar.

Sonuç

Analitik felsefenin yirminci yüzyıldaki gelişimi özellikle dilin mantıksal yapısına duyulan ilgi etrafında biçimsel dillere dair çalışmaları ön plana çıkarmıştır. Bu doğrultuda anlam ve doğruluk üzerine sistematik kuramlar geliştirilmiştir. Frege, Russell ve Tarski gibi düşünürlerin biçimsel diller için geliştirdiği kuramlar anlamın nesnel ve kuralcı bir zeminde açıklanabileceğini varsaymaktadır. Buna karşılık doğal dillerin muğlaklık ve bağlamsallık içeren yapısı çoğu zaman felsefi bir sorun olarak görülmüştür. Ancak geç dönem Wittgenstein, Austin ve Searle gibi filozoflarla birlikte doğal dillerin gündelik kullanımına yönelik çalışmalar da yapılmıştır. Davidson da böyle bir arka plan da doğal diller için bir anlam kuramı üzerine düşünerek anlam ve doğruluğa dair yapılan tartışmalara farklı açıdan katkıda bulunmuştur. Ona göre anlam bilgisi bir anlamının nasıl gerçekleştiğini açıklamak için yeterli değildir. Başka bir deyişle anlamının gerçekleşmesi için anlamın bilgisi yeterli de-

ğildir. Dolayısıyla buna dayanarak bir doğruluk kuramı da ortaya konulamaz.

Bu çalışmada, Donald Davidson'ın doğal diller için düşündüğü doğruluk temelli anlam kuramı, radikal yorumlama kavramı bağlamında ele alınmış ve bu kuramın dayandığı felsefi arka plan incelenmiştir. Öncelikle Davidson'ın, Tarski'nin biçimsel doğruluk kuramını doğal dile uygulama çabası serimlenmeye çalışılmıştır. Ardından Quine'in radikal çeviri kavramıyla Davidson'ın radikal yorumlama kavramı arasındaki ilişki irdelenerek kavramların kuramsal ayrımları açıklanmıştır. Bu süreçte Davidson'ın radikal yorumlamaya geçişinin gerekçeleri, çeviri metoduna yönelik eleştirileri ve kavramsal şemalar üzerinden geliştirilen görecilik eleştirisi detaylandırılmıştır. Devamında ise doğal dilin yorumlanabilirliğinin anlam ve inanç arasındaki karşılıklı bağ ile nasıl kuramsallaştırıldığı gösterilmiştir. Bu bağlamda da hayırseverlik ilkesinin işlevi açıklanmıştır.

Çalışma boyunca elde edilen bulgulara göre, Davidson doğal dilin belirsizliklerine rağmen anlamlı ve sistematik bir doğruluk temelli anlam kuramının mümkün olduğunu iddia etmektedir. Davidson, Tarski'nin biçimsel diller için geçerli olan anlambilimsel doğruluk kuramını doğal dilin çok katmanlı doğasına uyarlayarak radikal yorumlama kavramıyla geliştirmiştir. Radikal yorumlama aracılığıyla iletişimdeki anlamın, inançlarla bağlantılı ve karşılıklı olarak kurulduğunu ileri sürmüştür. Buna göre bir konuşmacının dile getirdikleri tek başına yeterli değildir; dile getirilenlerin ve kullanılan ifadelerin arkasında yatan inançlarda yorumlama sürecinin parçasıdır. Yalnızca gözlemlenebilir ve çözümlenebilir bir sentaktik yapı bize anlamının zeminini sunmaz. Konuşanların inançları da bu denklemde yer almalıdır. Bu sebeple Davidson anlam ve inanç arasındaki karşılıklı bağa vurgu yapar.

Ne var ki kişilerin inançları erişilmezdir. Zira inançlar gözlemlenebilir eylemler değildir. Bu noktada hayırseverlik ilkesini devreye sokan Davidson yorumlayanın ve yorumlananın inançları arasında en iyi varsayan bir anlaşmanın olduğunu öne sürer. Yani yorumlamada inancın belli bir rolü olduğunu kabul ettiğimizde hem yorumlayan hem de yorumlananın inançları arasında azami derece bir anlaşma varsaymaktayız. Bu da bir doğruluk kuramında radikal yorumlamanın ne şekilde işlediğini bize gösterir. Böylece Davidson'ın inançların erişilmezliği sorununu hayırseverlik ilkesi ile aşmaya çalıştığı görülmektedir. Davidson biçimselciliğin nesnel mantık ideali ile gündelik dilin çoğulcu doğası arasında köprü kurarak dil ve anlam söz konusu olduğunda inançlara dayalı bir yorum alanı olduğunu göstermeye çalışmıştır.

Kaynakça

- Bruce, M., & Barbone, S. (2015). *Batı felsefesindeki 100 temel mesele* (M. Topal, Çev.). İletişim Yayınları.
- Davidson, D. (2001a). Belief and the basis of meaning. İçinde *Inquiries into truth and interpretation* (ss. 141–154). Oxford University Press.
- Davidson, D. (2001b). Introduction. İçinde *Inquiries into truth and interpretation* (ss. xv–xxiv). Oxford University Press.
- Davidson, D. (2001c). On the very idea of a conceptual scheme. İçinde *Inquiries into truth and interpretation* (ss. 183–198). Oxford University Press.
- Davidson, D. (2001d). Radical interpretation. İçinde *Inquiries into truth and interpretation* (ss. 125–140). Oxford University Press.
- Davidson, D. (2001e). Truth and meaning. İçinde *Inquiries into truth and interpretation* (ss. 17–36). Oxford University Press.
- Demircioğlu, E. (2015). Quine ve semantik belirsizlik. *Felsefe Tartışmaları*, 51, 18–28.
- Fultner, B. (2011). Incommensurability in Davidson and Gadamer. İçinde J. Malpas (Ed.), *Dialogues with Davidson* (ss. 219–235). The MIT Press.
- Glock, H.-J. (2009). *Quine and Davidson on language, thought and reality*. İçinde V. Kamer & Ş. Ural (Ed.), Cambridge University Press.
- Güven, Ö. (2017). Tarski'nin doğruluk anlayışı. İçinde *VII. Mantık Çalıştayı Kitabı* (ss. 319–330), Mantık Derneği.
- Hylton, P., Kemp, G. (2023). Willard van Orman Quine. İçinde *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <https://plato.stanford.edu/entries/quine/> (29.04.2025)
- Lepore, E., & Ludwig, K. (2005). *Donald Davidson: meaning, truth, language, and reality*. Oxford University Press.
- Lepore, E., Ludwig, K. (2009). Truth and meaning. İçinde K. Ludwig (Ed.) *Donald Davidson* (ss. 35–63). Cambridge University Press.
- Malpas, J. (Ed.). (2011). *Dialogues with Davidson*. The MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/9780262015561.001.0001>
- Malpas, J. (2021). Donald Davidson. İçinde *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <https://plato.stanford.edu/entries/davidson/> (25.04.2025)
- Moore, A. W. (1993). *Meaning and reference*. *Oxford readings in philosophy*, Oxford: Oxford University Press.
- Özaltun, E. (2021). Dummett ve Davidson: Düşüncenin dile bağlılığı üzerine. *Beytul-hikme an International Journal of Philosophy*, 11(1), 47–78.
- Rossi, J.-G. (2013). *Analitik felsefe* (A. Altınörs, Çev.). Bilge Kültür Sanat.

Russell, B. (1905). II.—On denoting. *Mind*, 14(4), 479–493.

Tarski, A. (1956). *Logic, semantics, metamathematics*. The Clarendon Press.

Quine, W. V. O. (1964). *Word and object*. The MIT Press.

Vessey, D. (2012). Gadamer and Davidson on language and thought. *Philosophy Compass*, 7(1), 33–42.